

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

„Jsou země Visegrádské čtyřky (V4) připraveny na následky demografického stárnutí?“

51. Konference České demografické společnosti
25. – 27. 5. 2022

Renata Klufová
Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky
Ekonomická fakulta JU

Projekt V4 č. 22010034

Cíle

- zhodnotit současnou situaci a příčiny demografického stárnutí zemí V4 v širším kontextu jejich historického vývoje,
- populační projekce států V4 2020 - 2050 na úrovni NUTS2,
- dotazníkové šetření

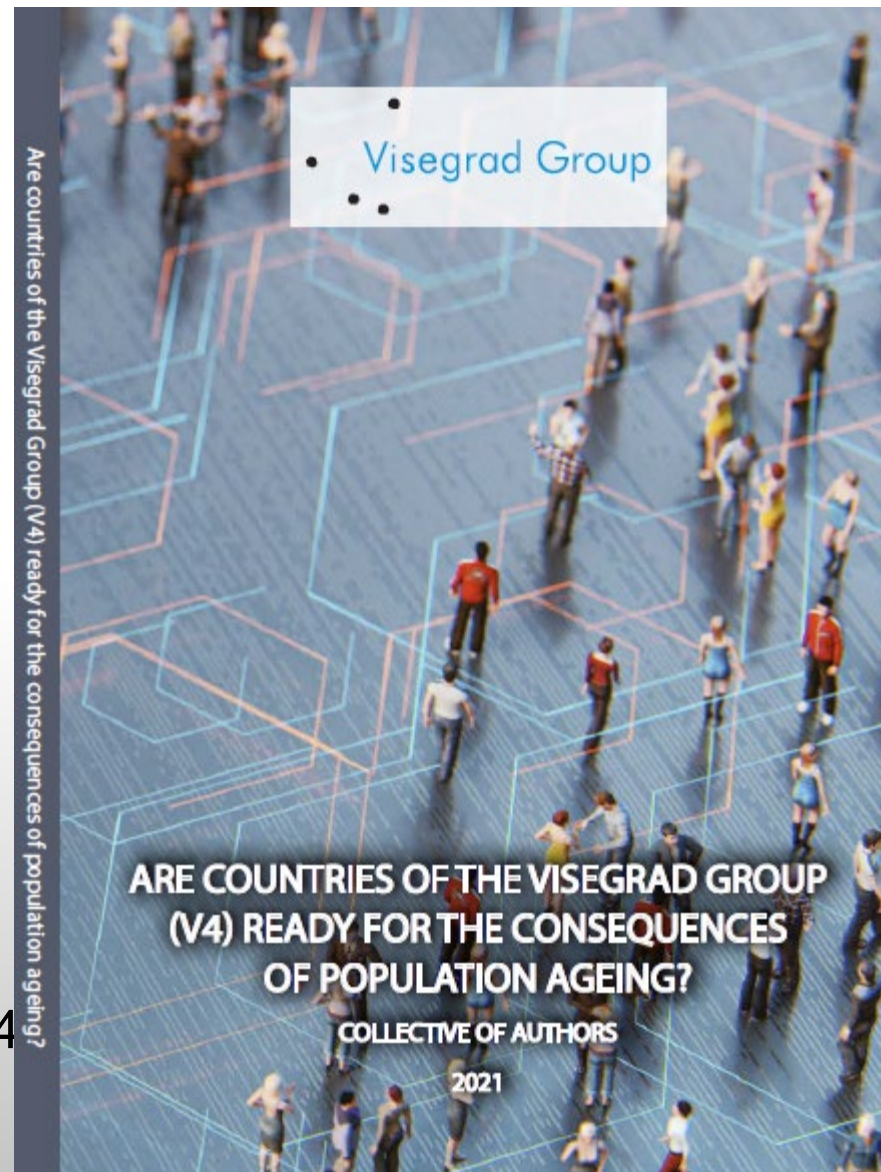
Partneři

- CZ: University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Economics
- PL: Częstochowa University of Technology, Faculty of Management
- SK: Slovak University of Agriculture in Nitra, Faculty of Economics and Management
- SK: Comenius University in Bratislava, Faculty of Natural Sciences
- HU: University of Debrecen, Faculty of Economics and Business

Hlavní výstup

- Předmluva
- 1. Populační vývoj v zemích V4
- 2. Demografické (populační) stárnutí - komparativní analýza zemí V4
- 3. Strategické dokumenty a instituce zabývající se problematikou demografického stárnutí
- 4. Populační politiky v zemích V4: základní charakteristiky
- 5. Populační projekce 2020 - 2050
- 6. **Demografické stárnutí v zemích V4 pohledem zainteresovaných aktérů**
- 7. Ekonomické a sociální následky demografického stárnutí v zemích V4
- Závěr

Dotazníkové šetření

Jak vnímají problematiku stárnutí osoby, které se ve své práci přímo zabývají demografickým stárnutím (zainteresovaná veřejnost, pracovníci ve veřejné správě, akademických institucích, sociálních službách atd.)?

leden 2021 – pilotní ověření dotazníku

Click4Survey – 3. 2. 2021 – 7. 5. 2021 - kombinace dvou metod: kvótní výběr (proporční počty respondentů na různých admin. úrovních veřejné správy) a sněhová koule (respondenti byli požádáni, aby požádali o vyplnění dotazníku i své kolegy) – 844 respondentů – návratnost 36%

Cíl: zjistit povědomí, názory a praktické zkušenosti osob přímo zainteresovaných v praxi do dané problematiky a jejich srovnání v rámci zemí V4 - 30 otázek:

- individuální vnímání problematičnosti procesu demografického stárnutí,
- názory respondentů na připravenost států V4 řešit problémy demografického stárnutí,
- praktické zkušenosti a informovanost respondentů.

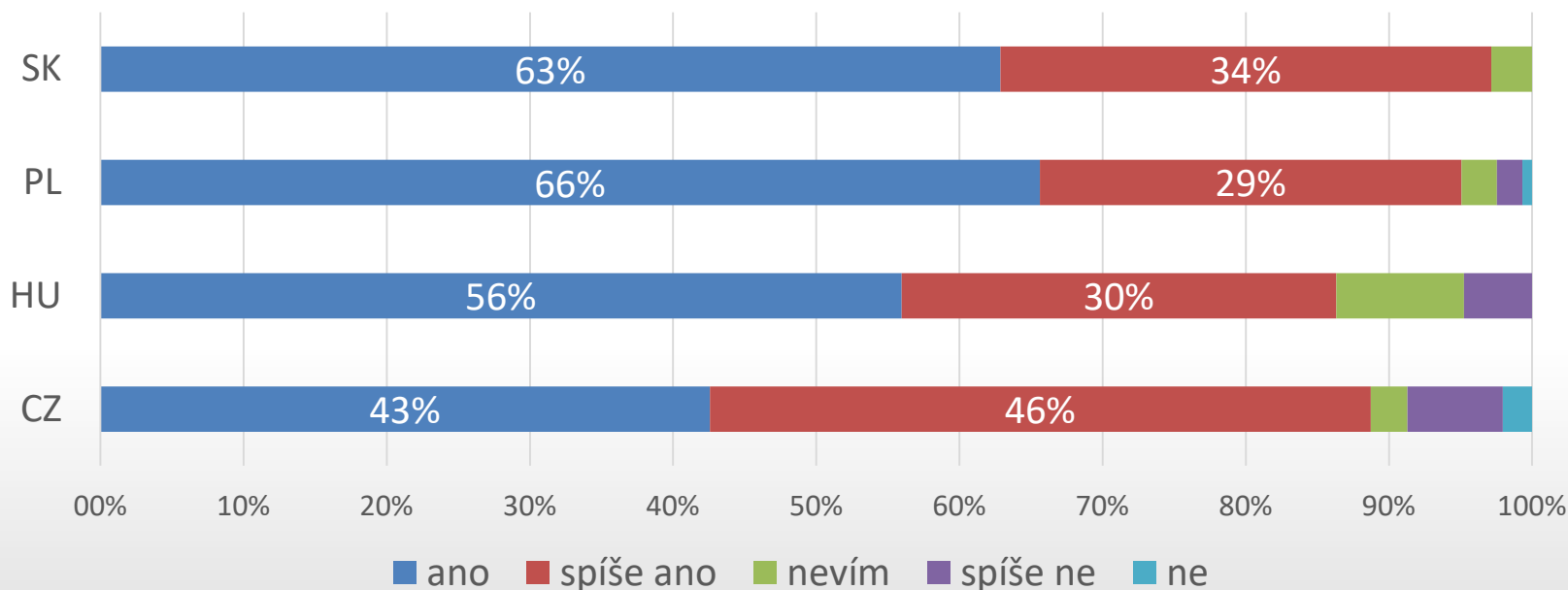

Něco málo z výsledků

Intenzita vnímání problematiky demografického stárnutí obecně (Q1)

Vnímají demografické stárnutí obecně jako problém?

signifikanční rozdíly (chí-kvadrát = 55,942, $p=0,000$)

Znaménkový test: nejcitlivěji vnímají problematiku polští respondenti ($\alpha=0,001$), odpověď „spíše ano“ deklarovali významně častěji čeští respondenti ($\alpha=0,001$), kteří však ale také častěji odpovídali, že nesouhlasí ($\alpha=0,01$) či nesouhlasí vůbec ($\alpha=0,05$). Maďarští respondenti významně častěji zaujímali neutrální postoj ($\alpha=0,001$).

Individuální postoje respondentů

Q2

problém/intenzita vnímání	velmi významný	významný	ani významný, ani nevýznamný	nepříliš významný	nevýznamný
změna demografické struktury populace					
dostupnost sociálních služeb	CZ (+++) SK (+) PL (---)	CZ (---) HU (---) PL (+++)	CZ (-) HU (+++)		
dostupnost zdravotnických služeb	PL (+)		HU (+) PL (-)	HU (+++) PL (-)	
špatně nastavená legislativa	CZ (++) PL (---)		CZ (-) PL (+)		HU (+++)
důchodová reforma	CZ (+++)	SK (++)	HU (++)	HU (++)	
změny mezigeneračních vztahů	HU (++)	HU (---) PL (++)	CZ (+) PL (-)		
reprodukce pracovní síly					
bezpečnost seniorů	CZ (---) PL (+)		CZ (+++) PL (---)	PL (---)	
osamělost seniorů	CZ (---) PL (+++) SK (-)	CZ (++) PL (-)	PL (---) SK (+)		HU (+)

Tab. 1: percepce individuálního vnímání jednotlivých problémů demografického stárnutí podle států

Připravenost států

Q3

	Ohodnoťte význam konkrétního problému.				
	vůbec	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně	částečně	velmi dobře
změna demografické struktury populace ve Vaší zemi	CZ (---) HU (+) PL (++)	CZ (+++) HU (---) PL (-)	CZ (--), PL (+++)	HU (+++) PL (---) SK (+)	HU (+)
kapacity a dostupnost sociálních služeb	CZ (--) HU (+++)	CZ (+++) HU (-) PL (---) SK (++)	CZ (---) HU (-) PL (+++) SK (--)	HU (++) PL (--)	
kapacity a dostupnost zdravotnických služeb	CZ (---) PL (+++)	CZ (+++) PL (--) SK (+)		CZ (+++) HU (+) PL (---)	CZ (++) PL (--)
důchodová reforma		CZ (++)	CZ (---) PL (+++)	HU (+++) PL (--)	
změny mezigeneračních vztahů	CZ (---) HU (+)		HU (--) PL (+)	HU (++) PL (---)	
ekonomické (reprodukce pracovní síly)		CZ (+)	PL (++)	HU (+++) PL (---)	
bezpečnost seniorů	CZ (---) HU (+) PL (+)		CZ (+) HU (---)	CZ (++) , HU (+++) PL (---)	PL (--)
osamělost seniorů	CZ (---) PL (+++)			CZ (+++) HU (+++) PL (---)	

Tab. 2: percepce vnímání připravenosti států V4 na řešení jednotlivých problémů demografického stárnutí

Vícerozměrná klasifikace

- **vícerozměrná korespondenční analýza** → model o třech dimenzích (57,2% variability):
 1. dílčí faktory demografického stárnutí ve smyslu jejich **institucionálního zabezpečení** (změna demografické struktury populace, problematika dostupnosti a kapacit zdravotnických a sociálních služeb – situace v daném státě V4, důchodová reforma a její zvládnutí daným státem, změny mezi-generačních vztahů, ekonomická problematika stárnutí, bezpečnost seniorů, osamocenost a potenciální sociální exkluze seniorů, problematika aktivního stárnutí, podpora neformálních služeb a celoživotního učení) – 26,8% variability
 2. diskriminována **věkem a otázkami, které řeší problematiku zaměstnanosti seniorů a jejich participace na životě obce/komunity** – 17,8% variability
 3. **identifikační charakteristiky respondentů** (pohlaví, vzdělání, stát, úroveň administrativního členění, profesní oblast a postavení v zaměstnání) – 12,7%.
- souřadnice objektů – vstup pro **shlukovou analýzu** (Wardova metoda – odhad shluků, k-means)

Vícerozměrná klasifikace

2 shluky respondentů s významně odlišnými názory:

- „skeptici“ – 577 respondentů
- „umírnění“ – 265 respondentů

Shluk/stát	ČR	Polsko	Maďarsko	SR
„skeptici“	13,4%	39,3%	12,3%	3,4%
„neutrální“	9,6%	13,5%	7,5%	0,7%

Tab. 3: struktura shluků podle státní příslušnosti (%)

Skeptici versus umírnění

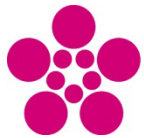
otázka/shluk	skeptici	umírnění
Q1: demografické stárnutí obecně	ano	spíše ano
Q3a: změna demografické struktury	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3b: sociální služby	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3c: zdravotnické služby	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3d: důchodová reforma	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3e: mezi-generační vztahy	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3f: reprodukce pracovní síly	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3g: bezpečnost seniorů	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q3h: osamělost seniorů	nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q6: důchodový systém v zemi	ne adekvátně stávající situaci	částečně odpovídá stávající situaci
Q8: zdravotní služby - současnost	spíše nedostatečně	dostatečně s určitými problémy
Q9: zdravotní služby - budoucnost	ne	ne
Q10: sociální služby - současnost	spíše nedostatečně	dostatečně s určitými problémy
Q11: sociální služby - budoucnost	ne	ne
Q12: potenciální sociální exkluze	ano	ne
Q13: opatření proti sociální exkluzi	nevím	nevím
Q16: aktivní stárnutí	spíše nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q18: neformální služby	spíše nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q19: bezpečnost seniorů	ani dostatečně, ani nedostatečně	ani dostatečně, ani nedostatečně
Q21: zaměstnanost seniorů	ani nízká, ani vysoká	ani nízká, ani vysoká
Q23: celoživotní vzdělávání	ani dostatečně, ani nedostatečně	dostatečně s určitými problémy
Q24: participace seniorů v životě obce/komunity	ani nízká, ani vysoká	ani nízká, ani vysoká

Tab. 4: percepce vnímání připravenosti států V4 na řešení jednotlivých problémů demografického stárnutí podle shluků (modální kategorie)

Závěry

- Mezi respondenty z jednotlivých států V4 existují **signifikantní rozdíly ve vnímání problematiky demografického stárnutí obecně** (chí-kvadrát = 55,942, $p=0,000$). Nejcitlivěji vnímají problematiku polští respondenti ($\alpha=0,001$), odpověď „spíše ano“ deklarovali významně častěji čeští respondenti ($\alpha=0,001$), kteří však ale také častěji odpovídali, že nesouhlasí ($\alpha=0,01$) či nesouhlasí vůbec ($\alpha=0,05$). Maďarští respondenti významně častěji zaujíмали neutrální postoj ($\alpha=0,001$).
- U pracovníků byly zjišťovány jejich **názory na připravenost států s ohledem na konkrétní důsledky procesu** (změna věkové struktury, dostupnost zdravotních a sociálních služeb, ekonomické důsledky, bezpečnost a osamělost seniorů aj.) – **významně se liší v jednotlivých státech**.
- Respondenti zároveň odpovídali na otázky spojené s jejich konkrétní znalostí daného problému. Ve všech případech byly zjištěny statisticky signifikantní rozdíly v postojích dotazovaných podle jejich státní příslušnosti.
- Vícerozměrnou statistickou analýzou byly pak identifikovány **dvě odlišné skupiny respondentů podle jejich postojů k procesu demografického stárnutí v zemích V4**, které byly pracovně označeny jako „skeptici“ a „umírnění“.

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Děkuji za pozornost